

HƯỚNG DẪN CÁN BỘ TRỢ GIÚP XÂY DỰNG KẾ HOẠCH BẢO TỒN SINH CẢNH

Hà Nội - 2008

Hướng dẫn cán bộ trợ giúp

XÂY DỰNG

KẾ HOẠCH BẢO TỒN SINH CẢNH

Việc quy định về các thực thể địa lý và trình bày các tư liệu trong ấn phẩm này không phản ánh bất cứ quan điểm nào của IUCN về tư cách pháp lý của bất cứ quốc gia, lãnh thổ hay khu vực nào và các cơ quan có thẩm quyền của họ, cũng như không phản ánh bất cứ quan điểm nào của IUCN về phân định ranh giới của các quốc gia, lãnh thổ hay khu vực đó.

Các quan điểm trình bày trong ấn phẩm này không nhất thiết phản ánh các quan điểm của IUCN.

Ấn phẩm này được soạn thảo dựa theo bản dịch từ tiếng Anh của tác giả Anne Louise Nieman và Kevin Kamp viết cho Thái Lan trong khuôn khổ dự án SAFE do Cơ quan Hợp tác và Phát triển Quốc Tế Đan Mạch tài trợ.

Cơ quan xuất bản: IUCN Việt Nam, Hà Nội, Việt Nam

Bản quyền: © 2008 International Union for Conservation of Nature and Natural Resources

Các tổ chức hoặc cá nhân có thể tái bản ấn phẩm này vì mục đích giáo dục hoặc phi lợi nhuận mà không cần sự đồng ý trước bằng văn bản của IUCN Việt Nam, nhưng phải ghi rõ nguồn.

Các tổ chức hoặc cá nhân không được phép tái bản ấn phẩm này để kinh doanh hoặc vì bất kỳ mục đích thương mại nào mà không được sự đồng ý trước bằng văn bản của IUCN Việt Nam.

Trích dẫn: Tổ chức Bảo tồn Thiên nhiên Quốc tế - IUCN Việt Nam. *'Hướng dẫn cán bộ trợ giúp xây dựng kế hoạch bảo tồn sinh cảnh'*. 2008, IUCN Việt Nam, Hà Nội, Việt Nam. 43 trang.

Biên tập: Nguyễn Thị Yến, Vũ Văn Dũng và Nguyễn Thị Ngọc Huệ

Nguồn ảnh: Phạm Văn Lắm và Nguyễn Thị Yến (nếu không có ghi chú khác)

Dàn trang và in: Kim Do Design

Ấn phẩm có tại: Tổ chức Bảo tồn Thiên nhiên Quốc tế (IUCN)
Chương trình Việt Nam
Villa 44/4, Phố Vạn Bảo, Ba Đình, Hà Nội, Việt Nam
Tel: +84 4 726 1575, Fax: +84 4 726 1561
Email: office@iucn.org.vn
<http://www.iucn.org.vn>

Mục lục

Giới thiệu	2
Hoạt động 1: Giới thiệu về đa dạng sinh học trong các khu vực nông nghiệp đa dạng ở Việt Nam.....	5
Hoạt động 2: Tổng quan quá trình xây dựng kế hoạch bảo tồn đa dạng sinh học.....	11
Hoạt động 3: Xác định một khu vực là một sinh cảnh và vẽ bản đồ khu vực này.....	15
Hoạt động 4: Thu thập mẫu vật đa dạng sinh học.....	19
Hoạt động 5: Giải thích hoặc mô tả cụ thể hiện trạng đa dạng sinh học đang bị hủy hoại (bị đe dọa).....	23
Hoạt động 6: Sắp xếp thứ tự ưu tiên và lựa chọn loài ưu tiên cho bảo tồn... ..	27
Hoạt động 7: Chuỗi thức ăn.....	31
Hoạt động 8: Kế hoạch bảo tồn sinh cảnh.....	35
Bộ ảnh	41
1. Đa dạng sinh học nông nghiệp.....	41
2. Các khu vực nông nghiệp	42
3. Sinh cảnh.....	43

Giới thiệu

Hướng dẫn này được viết cho cán bộ trợ giúp trực tiếp làm việc với các cộng đồng để giúp họ xây dựng các Kế hoạch Bảo tồn Sinh cảnh (KHBS - viết tắt tiếng anh là: HCP). Kế hoạch Bảo tồn Sinh cảnh được các cộng đồng và các chuyên gia nông nghiệp xây dựng để đảm bảo các sinh cảnh trong các khu vực nông nghiệp sẽ được bảo vệ và các loài động thực vật quan trọng sống trong các sinh cảnh này tiếp tục sống với đủ số lượng cá thể và có quần thể hoàn chỉnh trong tương lai.

Khái niệm quan trọng này nhấn mạnh đến các diện tích đất nông nghiệp, không phải các khu vực rừng hoặc các khu vực tự nhiên khác. Đa dạng sinh học cũng tồn tại trong các khu vực nông nghiệp và có khả năng khác nhau ở các khu khác nhau của nông trại (ruộng rau/khu chăn nuôi) sẽ có các mức độ và kiểu đa dạng sinh học khác nhau. Ví dụ, những khu vực gần nước (kênh, mương, ao và đất ngập nước) sẽ có mức độ đa dạng sinh học cao hơn so với các khu vực khô hơn trong cùng một trang trại nông nghiệp, hoặc khu vực có nhiều loại cỏ sẽ có mức đa dạng sinh học cao hơn so với khu vực có ít loài cây hơn.

Những bài học trong Hướng dẫn này sẽ giúp các cán bộ trợ giúp biết cách khuyến khích các cuộc thảo luận, dẫn dắt đến những thỏa thuận hành động, và xây dựng những kế hoạch chi tiết cho cộng đồng. Phần quan trọng khác của hướng dẫn này là các hình ảnh để các cán bộ sử dụng nhằm tạo điều kiện thuận lợi trong việc hiểu các khái niệm về đa dạng sinh học, sinh cảnh, và các khu vực nông nghiệp. Ví dụ về các bộ ảnh được trình bày cuối của Hướng dẫn. Cán bộ trợ giúp không những nên chỉ cho các nông dân xem những hình ảnh này mà còn chuyển các hình ảnh tới tay từng người để tất cả mọi người có thể nhìn rõ và cảm nhận được. Sử dụng hình ảnh sẽ giúp nông dân có hiểu biết tốt hơn.

Hướng dẫn sẽ giúp các cán bộ trợ giúp tiến hành theo các bước quan trọng của quá trình xây dựng Kế hoạch Bảo tồn Sinh cảnh như sau:

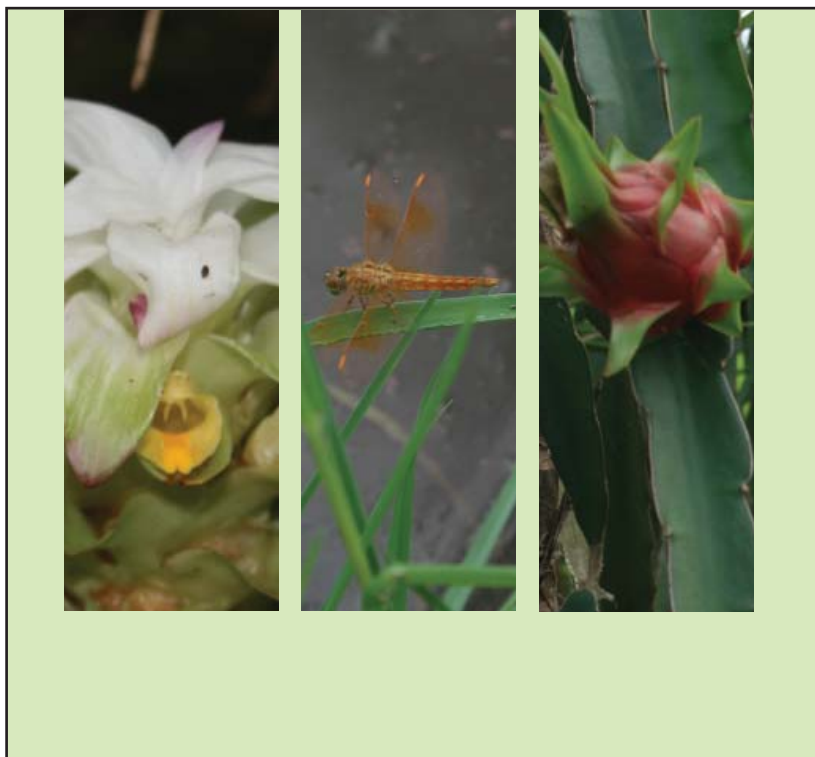
1. Hiểu biết về đa dạng sinh học
2. Thống nhất làm việc về đa dạng sinh học
3. Học hỏi về qui trình lập kế hoạch Bảo tồn Sinh cảnh và vẽ các bản đồ.

4. Thu thập và phân loại các loài
5. Xác định rõ các vấn đề nảy sinh trong sinh cảnh
6. Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các loài
7. Sắp xếp chuỗi thức ăn
8. Xây dựng kế hoạch hành động
9. Chuẩn bị tài liệu cho việc tham khảo ý kiến công chúng

Hoạt động 1

Giới thiệu về đa dạng sinh học trong các khu vực nông nghiệp của Việt Nam.

Mục đích

Mục đích của hoạt động này là nhằm làm cho nông dân hiểu đa dạng sinh học trong khu vực nông nghiệp là gì? tại sao đa dạng sinh học nông nghiệp lại quan trọng? và tại sao lại cần có Kế hoạch Bảo tồn Sinh cảnh.

Trang thiết bị

- Những bức tranh, ảnh về đa dạng sinh học
- Giấy khổ lớn
- Bút viết bảng
- Băng dính

Thời gian

- 2 giờ

Các bước

Cán bộ trợ giúp bắt đầu cuộc thảo luận với nông dân bằng cách hỏi một câu hỏi chủ đạo: “Đa dạng sinh học là gì?”. Nông dân sẽ kể về những thứ họ coi là đa dạng sinh học và đưa ra một số lựa chọn. Cán bộ trợ giúp sẽ kết luận là hầu hết các câu trả lời là đúng, vì đa dạng sinh học có nghĩa là tất cả các các dạng sống, dù lớn hay nhỏ. Một số sinh vật sống cực kỳ nhỏ không thể nhìn thấy được, ví dụ, vi khuẩn, các dạng khác thì rất lớn, ví dụ như cây cối. Hơn nữa, đa dạng sinh học cũng bao gồm cả các loài thú, động vật, côn trùng, vi khuẩn, cỏ biển và nấm mốc, v.v. Tóm lại là tất cả các sinh vật sống.

Tiếp đó, cán bộ trợ giúp sẽ hỏi nông dân “Với họ, đa dạng sinh học quan trọng như thế nào?” Nhìn chung, nông dân sẽ trả lời về những thứ họ có thể bán, hoặc có thể dùng để ăn, hoặc có thể nói về những thứ sản xuất từ những nguyên liệu tự nhiên đó là từ tài nguyên đa dạng sinh học. Hãy nói với họ đa dạng sinh học có vai trò rất quan trọng và được sử dụng rất nhiều. Ví dụ, đa dạng sinh học được sử dụng làm:

- Thức ăn
- Để bán
- Để làm thuốc
- Làm các công cụ, ví dụ như gỗ dùng để xây nhà, làm bàn ghế, v.v.
- Dùng vào các mục đích xã hội và các lễ hội tôn giáo, ví dụ như cây chuối, cây mía, và hoa sen.

Nếu cán bộ trợ giúp có các tranh ảnh về các lễ hội này thì nên mang đến cho nông dân – học viên xem.

Tiếp theo, cán bộ trợ giúp phải hỏi “Chúng ta thấy những loại đa dạng sinh học này trong các khu vực nông nghiệp trong cộng đồng của chúng ta không?”. Và tiếp đó giải thích một số khu vực của toàn bộ khu vực nông nghiệp của cộng đồng có thể có đa dạng sinh học cao hơn so với các khu vực khác trong khu vực nông nghiệp.

Đồng thời, cán bộ trợ giúp chỉ cho nông dân xem những bức tranh về các khu vực nông nghiệp minh họa rõ một số khu vực hoặc địa điểm có đa dạng sinh học cao hơn.

Cán bộ trợ giúp cho nông dân xem từng bức ảnh thuộc 8 khu vực nông nghiệp và đưa cho từng nông dân xem, từng người từng người một và khởi đầu cuộc thảo luận. Dần dần chuyển các bức ảnh cho tất cả mọi người xem, cuối cùng hãy treo những bức tranh ảnh này lên các bức tường của lớp học.

Có 8 khu vực nông nghiệp:

1. Cây lớn và khoảnh rừng
2. Kênh và mương
3. Đồng lúa
4. Đồi, gò và vạt đất
5. Vườn gia đình
6. Dải đất ven đường
7. Đất ngập nước
8. Ao

Hỏi nông dân xem từng khu vực này mỗi khu vực có những loại đa dạng sinh học nào mà họ cho là quan trọng, ví dụ sử dụng để làm thức ăn, để bán, để làm thuốc, làm các công cụ từ gỗ, lá cây, cỏ khô, sử dụng cho các mục đích xã hội và lễ hội tôn giáo, ví dụ như hoa sử dụng trong đám cưới, hoặc đám ma, hoặc cây thờ trong tôn giáo ví dụ như cây đa, cây mía. Đa dạng sinh học làm cho một số khu vực đẹp lên nhờ các bóng râm, hoa và cây cỏ.

Đưa ra các vấn đề để thảo luận với nông dân về số lượng đa dạng sinh học đã bị thay đổi trong vòng 10 - 20 năm, những loại nào bị suy giảm về số lượng và tại sao?. Loại nào tăng lên và tại sao?

Những điều gì sẽ xảy ra trong 5 – 10 – 20 năm tới?

Cán bộ trợ giúp sẽ giải thích các nguyên nhân chính dẫn đến suy giảm hoặc tuyệt chủng của đa dạng sinh học nếu không có kế hoạch bảo vệ đa dạng sinh học.

Nếu nông dân không xây dựng kế hoạch hành động để bảo vệ đa dạng sinh học, đa dạng sinh học sẽ bị suy giảm cho tới khi nó hoàn toàn biến mất khỏi khu vực đó.

Nông dân sẽ không biết họ cần gì từ đa dạng sinh học, số lượng bao nhiêu, họ muốn đa dạng sinh học ở đâu và quản lý bảo vệ đa dạng sinh học như thế nào?

Thiếu một kế hoạch hành động để quản lý và bảo tồn cũng đồng nghĩa với việc có một kế hoạch phá hủy tất cả đa dạng sinh học.

Hãy để cho nông dân thảo luận về điểm này.

Kết luận

Đây là thời điểm tốt cho cán bộ trợ giúp hỏi nông dân về các mối quan tâm hợp tác làm việc cùng nhau để xây dựng kế hoạch hành động cho một loại loại đa dạng sinh học cụ thể, không phải cho toàn bộ đa dạng sinh học. Xây dựng một kế hoạch hành động đòi hỏi phải thảo luận nhiều lần giữa một nhóm những người cùng quan tâm trong cộng đồng. Nếu có quan tâm, thì cần phải thảo luận với cộng đồng để thống nhất thời gian cùng nhau làm việc để xây dựng kế hoạch hành động.

Hoạt động 2

Tổng quan quá trình xây dựng kế hoạch bảo tồn đa dạng sinh học

Mục đích

Mục đích chính của hoạt động này là nhằm đảm bảo rằng nông dân có hiểu biết rõ ràng về kế hoạch bảo tồn đa dạng sinh học là gì hay kế hoạch bảo tồn sinh cảnh liên quan đến cái gì? Sẽ mất nhiều thời gian để xây dựng một kế hoạch như thế và điều quan trọng nhất là nông dân phải đồng ý xây dựng kế hoạch và tiến hành xây dựng kế hoạch từ đầu đến cuối.

Các trang thiết bị

- Một bộ các bức tranh minh họa về các qui trình xây dựng kế hoạch bảo tồn đa dạng sinh học,
- Bút viết bảng,
- Bảng dính

Thời gian

- 1 giờ

Các bước

Cán bộ trợ giúp sẽ giải thích cho các nông dân rằng các hoạt động này sẽ giúp họ quyết định xem họ có muốn xây dựng kế hoạch bảo tồn đa dạng sinh học không và nói với họ rằng xây dựng kế hoạch sẽ đòi hỏi họ phải họp và thảo luận ít nhất 6 lần. Sau khi kế hoạch đã được xây dựng nông dân sẽ là người thực hiện. Đây là phần quan trọng và những người nông dân sẽ phải đồng ý cùng làm việc với nhau để đạt được kết quả và thực hiện thành công kế hoạch.

Để những người nông dân có thể hiểu các qui trình xây dựng kế hoạch hành động một cách dễ dàng hơn nếu sử dụng các hình ảnh minh họa các hoạt động sẽ diễn ra trong quá trình xây dựng kế hoạch bảo tồn sinh cảnh. Các bước thực hiện gồm có:

1. Khảo sát các khu vực nông nghiệp,
2. Khảo sát và thu thập các dạng sinh vật sống trong các khu vực nông nghiệp,
3. Tổ chức một cuộc trưng bày các sinh vật sống,
4. Chọn 5 loài sinh vật sống được coi là quan trọng đối với kế hoạch hành động trong khu vực nông nghiệp, và
5. Tư liệu hóa kế hoạch hành động nhằm trình bày cho cộng đồng và các nhà tài trợ.

Thực hiện kế hoạch hành động I

Cán bộ trợ giúp sẽ trình diễn những bức tranh minh họa từng bước của qui trình sao cho các nông dân hiểu được bản chất của hoạt động và đưa ra các lý do cho từng hoạt động.

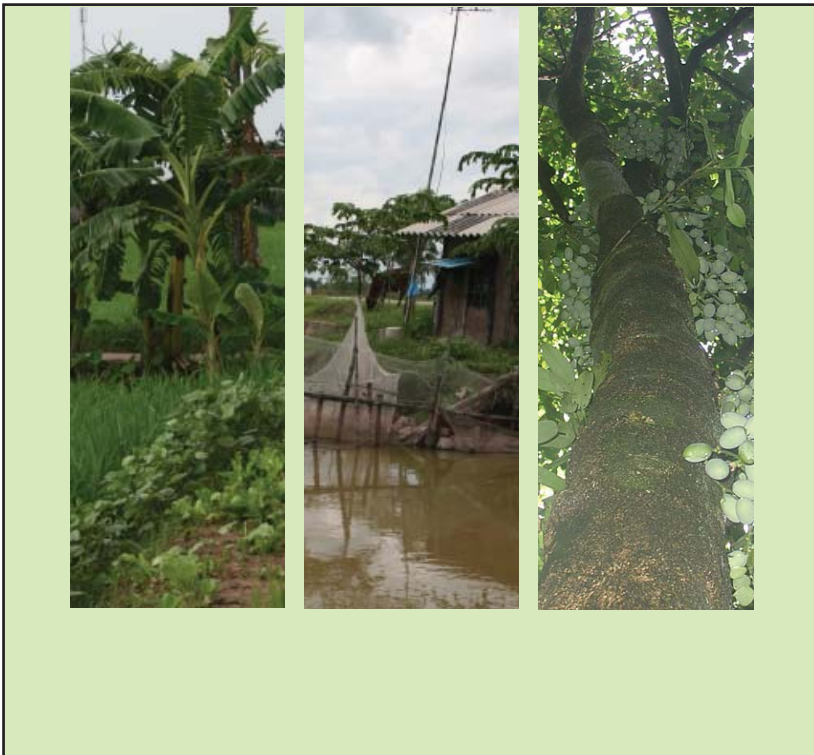
Sau khi từng người nông dân đã xem tất cả các bức tranh, cán bộ trợ giúp sẽ đưa tất cả các bức tranh này lên bảng thông tin hoặc treo trên tường, theo đúng thứ tự của qui trình sao cho các nông dân có thể nhìn rõ qui trình từ đầu đến kết thúc.

Kết luận

Sau khi tất cả nông dân đã hiểu rõ qui trình, việc thực hiện và thời gian cần thiết cho các hoạt động, những người nông dân sẽ phải thảo luận để tìm ra điểm mấu chốt cho biết họ có quan tâm theo đuổi hoạt động này không?

Hoạt động 3

Xác định một khu vực là một sinh cảnh và vẽ bản đồ khu vực này

Mục đích

Mục đích chính của hoạt động này là để cho những người nông dân làm quen với các hệ sinh thái khác nhau có trong các khu vực nông nghiệp, xác định vị trí và đặc điểm hình thức của các hệ sinh thái này.

Trang thiết bị

- Giấy khổ lớn
- Bút viết bảng
- Băng dính

Thời gian

- 3 giờ

Các bước

Cán bộ trợ giúp giải thích mục đích của hoạt động này là giúp người nông dân hiểu rõ về các sinh cảnh khác nhau trong các khu vực nông nghiệp nơi thường có đa dạng sinh học cao.

Trước khi bắt đầu hoạt động này, những người nông dân phải rà soát lại 8 loại sinh cảnh thường gặp trong các hệ sinh thái mà họ đã thảo luận trong hoạt động trước.

Cán bộ trợ giúp phải hỏi những người nông dân xem họ đã bao giờ nhìn thấy những loại sinh cảnh này tại nơi họ canh tác và có những hệ sinh thái quan trọng nào khác?

Những người nông dân sẽ ghi chép để sử dụng những thông tin này trong khi vẽ bản đồ.

Khi những người nông dân trở về từ các cuộc khảo sát, cán bộ trợ giúp phải phân phát các thiết bị văn phòng phẩm, giấy khổ lớn và bút viết bảng cho những người nông dân để họ vẽ bản đồ. Để giúp những người nông dân, cán bộ trợ giúp phải giải thích các phương pháp rất rõ ràng trước khi họ bắt đầu theo thứ tự sau:

Phương pháp vẽ bản đồ

1. Bước 1: Vẽ những điểm chủ chốt như đường, kênh mương, hào rãnh, ao và biển

Hướng dẫn cán bộ trợ giúp xây dựng kế hoạch bảo tồn sinh cảnh

2. Bước 2: Vẽ những khu vực lớn như đất ngập nước, rừng, và nhà cửa
3. Bước 3: Vẽ các cánh đồng và khu vực nông nghiệp có các khu vực đất canh tác hoặc hoạt động canh tác.
4. Bước 4: Cuối cùng là vẽ các chi tiết mà những người nông dân cho là quan trọng. Mỗi khu vực phải có ký hiệu sao cho những nông dân có thể nói rõ khu vực nào là khu vực nào.

Cán bộ trợ giúp phải hỏi những điểm chủ chốt như: những khu vực này đã thay đổi thế nào trong vòng 5-10-20 năm qua, những khu vực nào có khả năng sẽ thay đổi và sẽ thay đổi như thế nào trong tương lai gần?

Kết luận

Sau khi hoàn thành phần vẽ bản đồ, nông dân có thể thảo luận về chủ đề những loại sinh cảnh nào hoặc khu vực nào được coi là có hiệu quả nhất nếu dùng để phân tích đa dạng sinh học. Sau đó đánh dấu những khu vực để nông dân có thể nhớ cho việc thực hiện các hoạt động tiếp theo.

Hoạt động 4

Thu thập mẫu vật đa dạng sinh học

Mục đích

Mục đích chính của hoạt động này là để những người nông dân hiểu rằng có nhiều đa dạng sinh học trong các khu vực nông nghiệp và một số khu vực giàu đa dạng sinh học hơn những khu vực khác.

Trang thiết bị

- Túi ni lông để thu thập mẫu vật
- Giấy khổ lớn
- Bút viết bảng
- Băng dính
- Giấy khổ A4
- Thiết bị thu thập mẫu vật như lưới, bình nước, bình bẫy côn trùng, v.v.

Thời gian

- 4 giờ

Các bước

Cán bộ trợ giúp giải thích cho các nông dân biết hoạt động này cần nhiều thời gian, nhưng rất quan trọng. Hoạt động này sẽ giúp họ hiểu có nhiều hay có ít đa dạng sinh học tại các khu vực nông nghiệp và hiện nay được coi là rất quan trọng.

Những người nông dân phải thu thập các mẫu sinh vật sống bao gồm:

- **Cây**

Nông dân chọn “hệ sinh thái” hay “sinh cảnh” được xác định trên bản đồ để thu thập mẫu vật của tất cả các loài cây trong sinh cảnh đó.

Nông dân sẽ gắn mỗi một mẫu vật lên giấy khổ A4 và xác định loài và các hình thức sử dụng loài cây này.

Đề nghị nông dân suy nghĩ về những mùa khác trong năm. Hỏi họ xem họ có nhìn thấy những loài cây khác mà họ chắc chắn là họ nhìn thấy trong những mùa khác nhưng không nhìn thấy trong đợt khảo sát này, sau đó đề nghị họ vẽ hoặc mô tả chúng để đưa vào tư liệu hóa các mẫu vật.

- **Côn trùng**

Đề nghị nông dân thu thập những mẫu vật côn trùng từ các ô mà họ đã thu thập các loài cây bằng cách dùng các lưới/vợt và bẫy côn trùng trong các bát nước. Cho côn trùng vào các túi ni lông đã để sẵn các cục bông nhỏ tẩm cồn để giết chết chúng.

Nông dân suy nghĩ về các mùa khác khi họ nhìn thấy những côn trùng mà họ không nhìn thấy trong mùa vụ mà đợt thu thập mẫu vật được tiến hành. Đề nghị họ vẽ hoặc mô tả những loài côn trùng đó và đưa tài liệu này vào cùng với nhóm các mẫu vật khác.

- **Động vật thủy sinh**

Thu thập các mẫu vật động vật thủy sinh là rất khó khăn. Thay vào đó, chúng ta có thể sử dụng các tờ thẻ giấy cứng có tranh/ảnh và tên các loài cá và các loài động vật thủy sinh khác. Hãy hỏi nông dân đã nhìn thấy loài thủy sinh nào trong khu vực. Tiếp đó, đề nghị họ viết tên các loài lên giấy và gắn những giấy này lên bảng.

- **Các loài khác**

Hỏi nông dân xem có những loài sinh vật sống khác mà họ không nhìn thấy ngày hôm nay nhưng biết rằng chúng có sống trong khu vực như chim, rắn, v.v. Đề nghị nông dân viết hoặc vẽ ra giấy và sắp xếp những giấy này sẵn sàng cho việc trình bày.

Bài trình bày về khảo sát có thể được tiến hành trong từng nhóm nông dân sử dụng các nhóm mẫu trước, sau đó có thể trình bày trước nhóm lớn hơn (nhập các nhóm với nhau).

Kết luận

Sau khi trình bày các kết quả khảo sát, đề nghị nông dân xác định cụ thể những loài động vật nào sẽ có nguy cơ bị tuyệt chủng trong khu vực. Dùng bút đỏ khoanh tròn những loài này lại hoặc đánh dấu ký hiệu trên loài đó, nếu có thể hãy giữ lại mẫu vật của các loài này để sử dụng lâu dài.

Hoạt động 5

Giải thích hoặc mô tả cụ thể hiện trạng đa dạng sinh học đang bị hủy hoại (bị đe dọa)

Mục đích

Mục đích chính của hoạt động này là để người nông dân có thể trình bày cụ thể về các nguyên nhân đe dọa hoặc hủy hoại các loài sống trong khu vực, hoặc nói một cách khác, các nguyên nhân chính làm giảm quần thể của các loài này.

Trang thiết bị

- Bộ giấy dùng để trình bày các kết quả khảo sát,
- Các miếng bìa (thẻ giấy) để viết (tốt nhất là giấy màu), có thể làm các thẻ giấy kiểu này bằng cách cắt các tờ giấy ra)
- Bút viết bảng
- Băng dính

Thời gian

- 1 giờ

Các bước

Cán bộ trợ giúp giải thích cho nông dân biết rằng có nhiều loài, dạng sinh vật sống có thể sống trong môi trường của họ. Sau đó hỏi các nông dân rằng: "Trong số các loài cây, động vật, cá, côn trùng và các loài khác tìm thấy trong quá trình khảo sát, loài nào có thể sống tốt trong khu vực khảo sát?". Nông dân có thể trả lời đó là nhiều loài cỏ, cỏ biển, và côn trùng trong khu vực.

Cán bộ trợ giúp đề nghị nông dân chọn ra 5 loài tìm thấy trong đợt khảo sát (cây, côn trùng, động vật trên cạn, động vật thủy sinh, v.v.) mà họ cho là quan trọng và đang phải đối mặt với nhiều vấn đề, ví dụ như quần thể của loài đó bị suy giảm hoặc đã bị suy giảm trong vòng 3 hoặc 4 năm qua. Trong quá trình thảo luận, chúng ta có thể thấy nói đến những dạng sinh vật sống mới chưa được trình bày trong kết quả đợt khảo sát. Có thể thêm vào những loài này vào để lựa chọn. Đề nghị nông dân viết tên của 5 loài lựa chọn này bằng bút đỏ, chữ to, sau đó dính lên bảng. Đề nghị nông dân xác định những nguyên nhân đe dọa hay làm hủy hoại những loài này vào một mảnh giấy như sau:

Ếch ----- bị bắt quá nhiều ----- sử dụng quá nhiều hóa chất----- Sử dụng quá nhiều nước ao ----- Không đủ nước cho nòng nọc sống.

Kết luận

Sau khi chọn các loài và xác định các nguyên nhân gây mất và/hoặc đe dọa đa dạng sinh học, người nông dân phải ghi chép các loài này sao cho sau đó họ có thể sử dụng khi xây dựng Kế Hoạch Bảo Tồn Sinh Cảnh trong các bước sau.

Hoạt động 6

Sắp xếp thứ tự ưu tiên và lựa chọn loài ưu tiên cho bảo tồn

Mục đích

Mục đích chính của hoạt động này là nhằm chọn một hoặc nhiều loài để xây dựng kế hoạch bảo tồn sinh cảnh cho cộng đồng

Trang thiết bị

- Các mẫu vật của các loài đã thu thập được trong đợt khảo sát ban đầu
- Các mẫu vật của các loài đang có nguy cơ bị tuyệt chủng
- Một tờ giấy không thấm nước khổ lớn
- Bút viết bảng
- Bảng dính

Thời gian

- 3 giờ

Các bước

Cán bộ trợ giúp giải thích rằng kết quả của hoạt động này là các loài sẽ được lựa chọn để xây dựng Kế Hoạch Bảo Tồn Sinh Cảnh trong bước sau. Một điểm quan trọng cần xem xét cần nhắc là nông dân nên lựa chọn chỉ một số ít loài (hoặc chỉ lựa chọn một loài). Đó là vì lựa chọn nhiều loài sẽ rất phức tạp. Trong tương lai có thể thêm các loài nếu cộng đồng thấy cần.

Đề nghị nông dân viết 6 điểm ích lợi của đa dạng loài lên một tấm bìa màu (một điểm cho mỗi tấm bìa màu nếu đủ bìa màu) như sau:

Thức ăn - ---- thuốc thảo dược ---- Có thể bán ---- Văn hóa và lễ nghi tôn giáo ---- làm đồ thủ công mỹ nghệ ---- Cho một môi trường lành mạnh

Sau đó, đề nghị nông dân xem xét các mẫu vật thu thập được trong đợt khảo sát và hỏi họ “có những loài nào khác ngoài những loài thu thập được trong đợt khảo sát mà họ muốn đưa vào ?” Nếu có, thì đề nghị họ viết tên những loài này lên giấy mà họ sẽ trình bày. Đề nghị từng nông dân chọn 5 loài mà họ cho là quan trọng theo 6 điểm lợi ích mà họ đã nói đến. Đề nghị họ viết tên những loài này lên một tờ giấy khổ lớn - mỗi một tên một tờ giấy. Nhấn mạnh rằng nông dân phải chọn những loài tùy vào những lý do/tiêu chí của riêng họ chứ không phải của ai khác.

Đính tờ giấy có tên các loài lên bảng. Nếu có nhiều trùng lặp thì chỉ giữ lại một tờ. Tiếp đó, lựa chọn một loài cây và một loài động vật và đặt những tờ giấy này lên giữa bảng. Cho nông dân xem những tờ giấy còn lại có tên các loài, từng tờ từng tờ một. Hỏi họ xem loài cụ thể này là ít hay quan trọng hơn so với loài đầu tiên đã được gắn lên bảng lúc trước. Nếu như các loài sau ít quan trọng hơn, đặt nó sau, nếu quan trọng hơn, đặt trên, nếu quan trọng như nhau đặt chúng ngang hàng với loài đã lựa chọn trước đó. Cứ tiếp tục làm như vậy cho đến khi tờ giấy viết tên các loài đã kín. Quyết định được đưa ra dựa trên cơ sở số đông nông dân thống nhất. Chia giấy thành 2 nhóm, một cho các loài cây, và một cho các loài động vật.

Ví dụ:

Loài C

Loài A Loài D

Loài B

Loài E

Tiếp theo, đề nghị nông dân xem xét lại những kết quả trước đó của họ trong việc xác định hiện trạng của các loài bị hủy hoại hoặc đang bị đe dọa. Hỏi họ “Có hay không những loài (cả nhóm thực vật và động vật) đang trong tình trạng trở nên bị tuyệt chủng?” Sau đó, danh sách những loài cả nhóm thực vật và động vật đã qua giai đoạn chọn lựa sẽ: (1) nhấn mạnh những loài đã được liệt kê theo tầm quan trọng của chúng; (2) những loài đang trong trạng thái bị hủy hoại hoặc bị đe dọa.

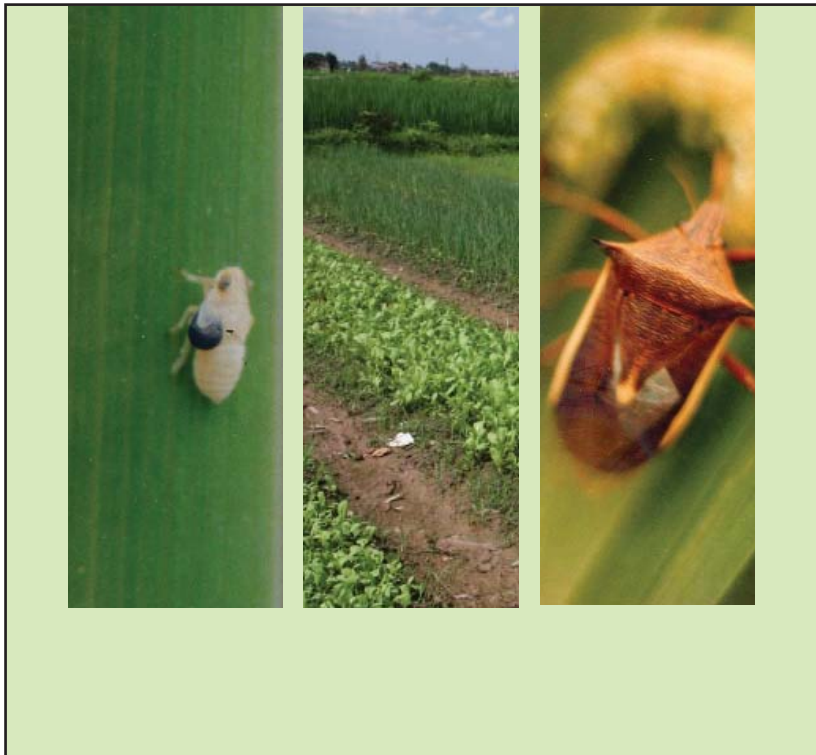
Đề nghị nông dân chọn một hoặc hai loài trong danh sách đã được lựa chọn trước đó dùng để xây dựng Kế Hoạch Bảo Tồn Sinh Cảnh trong bước tiếp theo.

Kết luận

Những loài nông dân đã chọn trong quá trình này là những loài sẽ được dùng để khởi động Kế Hoạch Bảo Tồn Sinh Cảnh. Đừng quên ghi chép qui trình lựa chọn và những loài đã được lựa chọn trong từng bước. Trong tương lai, nông dân có thể sẽ lựa chọn nhiều loài hơn để thêm vào danh sách. Đề nghị nông dân tóm tắt kết quả của toàn bộ hoạt động, cụ thể là người nông dân đã thu được gì từ quá trình này? Tiếp đó, nói trước với nông dân rằng bước tiếp theo là xây dựng Kế Hoạch Bảo Tồn Sinh Cảnh cho những loài đã được lựa chọn.

Hoạt động 7

Chuối thức ăn

Mục đích

Mục đích của hoạt động này là để nông dân hiểu kế hoạch bảo tồn loài được xây dựng chỉ cho một loài nhưng thực tế có mối quan hệ với nhiều loài. Vì vậy, kế hoạch tốt nhất cho bảo tồn phải được thực hiện ở cấp sinh cảnh, không chỉ ở cấp một loài cụ thể.

Trang thiết bị

- Dây

Thời gian

- 1 giờ

Các bước

Cán bộ trợ giúp bắt đầu bằng cách hỏi “có dạng sinh vật sống nào sống một mình mà không phụ thuộc vào các loài khác không? Tại sao?”

Tiếp đó, hỏi nông dân câu hỏi tiếp theo “Có ai biết chuỗi thức ăn là gì?” Sau đó đề nghị nông dân theo làm theo hoạt động đơn giản sau:

1. Đề nghị một nông dân buộc 2 sợi dây vào nhau và giả đóng vai con nhện.
2. Đề nghị 2 nông dân khác đóng vai sinh vật sống. Một người sắp ăn con nhện, và người kia đang sắp bị con nhện ăn thịt. Cho người nông dân đầu tiên đủ thời gian để anh ta thắt dây vào dạng sinh vật sống mà anh ta sẽ ăn và vào sinh vật đang ăn anh ta. Sau đó, đề nghị anh ấy gọi tên 2 loài sinh vật sống này.
3. Đưa 2 sợi dây khác cho người nông dân thứ hai và thứ ba và đề nghị họ làm tương tự như người nông dân thứ nhất và gọi tên các dạng sinh vật sống này.

Hỏi nông dân xem hoạt động họ đang thực hiện có tương tự như mạng nhện? Giải thích cho họ rằng hoạt động này quan trọng vì khi chúng ta xem xét cân nhắc một kết hoạch bảo tồn cho một loài, chúng ta cũng phải nghĩ đến các loài khác nữa.

Kết luận

Nói với nông dân rằng hoạt động tiếp theo là xây dựng kế hoạch bảo tồn sinh cảnh cho tất cả các dạng sinh vật sống mà họ đã lựa chọn trước đó. Họ cần phải có kiến thức về chuỗi thức ăn khi họ xây dựng kế hoạch.

Hoạt động 8

Kế hoạch bảo tồn sinh cảnh

Mục đích

Mục đích chính của hoạt động này là làm cho nông dân có khả năng xây dựng kế hoạch bảo tồn sinh cảnh cho các loài mà họ đã lựa chọn.

Trang thiết bị

- Một tờ giấy không thấm nước khổ lớn
- Bút viết bảng
- Giấy màu khổ A4
- Băng dính không màu.

Thời gian

- 4 – 6 giờ

Các bước

Cán bộ trợ giúp phải nhấn mạnh rằng đây là hoạt động quan trọng nhất vì hoạt động này là làm thế nào để xây dựng kế hoạch cho các hoạt động. Tất cả các hoạt động mà chúng ta đã làm sẽ giúp xây dựng kế hoạch hoạt động cho cộng đồng nhằm bảo vệ các loài đã được cộng đồng lựa chọn để sử dụng trong hoạt động này. Những phần quan trọng cần có trong kế hoạch bao gồm:

1. Mục đích của kế hoạch bảo tồn sinh cảnh
2. Ý nghĩa hoặc định nghĩa “sinh cảnh”
3. Giải thích về hiện trạng của các loài và sinh cảnh đang bị phá hủy hay đe dọa.
4. Mô tả môi trường cần thiết quan trọng cho sự sinh tồn của các loài và sinh cảnh
5. Những loài khác có quan hệ với các loài mục tiêu (như chuỗi thức ăn)
6. Những hoạt động cụ thể đóng góp vào việc duy trì và phát triển một môi trường tốt và trong lành.
7. Những hoạt động cụ thể có thể làm giảm mức độ hiện trạng bị tàn phá và đe dọa.

Những điểm quan trọng nhất làm cho một kế hoạch có thể vận hành được là thời gian cụ thể, kết quả và các chỉ số thành công. Điều quan trọng nhất cần phải cân nhắc ngay từ đầu là mục tiêu. Sẽ rất khó để xây dựng một kế hoạch mà chúng ta không biết họ muốn tăng bao nhiêu con ếch, cụ thể là 50%??? Hay 200% ??? Chúng ta không thể thành công và đạt được mục đích của mình nếu chúng ta không biết đo đếm kết quả như thế nào. Vì vậy, khi xây dựng kế hoạch cần phải có một thời hạn, cụ thể là cho đến khi hoàn thành việc xây dựng kế hoạch sẽ mất bao nhiêu thời gian, trong năm nay, sang năm, hay trong vòng 3 năm tới.

Kết quả là trong mỗi chiến lược nông dân phải có khả năng xác định cần phải làm gì? Kết quả là gì? Và ai sẽ làm việc này ? Một điểm quan trọng khác trong việc xây dựng kế hoạch bảo tồn sinh cảnh là cần có thông tin bổ xung trong tương lai vì trên thực tế chúng ta vẫn còn thiếu nhiều thông tin mà chúng ta cần. Vì vậy, những cách thức để có thông tin bằng cách nghiên cứu (nghiên cứu là công cụ để truy cập thông tin mà chúng ta quan tâm hay cần có câu trả lời). Cũng như những thứ khác đã nhắc đến, các nghiên cứu phải được đưa vào kế hoạch, và có thể được đưa vào dưới dạng các biểu bảng trình bày ở cuối tài liệu. Điều quan trọng nhất khi lập bảng thông tin là lấy người nông dân làm trung tâm trong các cuộc thảo luận từng chi tiết. Cần tìm một biện pháp hay một chiến lược để làm giảm tình trạng đang bị hủy hoại hoặc đe dọa, và có một chiến lược có thể sử dụng tốt nhất trong tình huống hiện tại là rất quan trọng để cuối cùng có thể đạt được mục đích bảo tồn.

Các thông tin càng cụ thể thì kế hoạch sẽ càng tốt. Đó là vì chúng ta sẽ biết chúng ta đang đến điểm nào, ai đang làm việc đó, khi nào nó được thực hiện, và kết quả cuối cùng mà chúng ta mong đợi là gì? Ở mỗi bước, cần phải ghi chép và có các bước tiếp theo các kết quả. Những bước quan trọng chính khi xây dựng một kế hoạch bao gồm:

1. Mục đích – Cần phải thảo luận sao cho cuối cùng có thể đạt được một kết luận mà mọi người đều nhất trí chia sẻ, cần phải cụ thể và có thời gian hạn chế.

2. Cần có giải thích và mô tả rõ ràng về các đặc điểm của sinh cảnh và địa điểm để chúng ta có thể tìm được chỉ tiêu bảo tồn. Để có một phần giải thích và mô tả rõ ràng, chúng ta có thể cần có bản đồ chỉ rõ địa điểm cụ thể của sinh cảnh.

3. Cần phải xác định rõ những loài quan trọng và liên quan đến các loài mục tiêu. Những loài có liên quan sẽ có tác động tới điều kiện sống của các loài mục tiêu chẳng hạn như là nguồn thức ăn, nơi trú ngụ.

Mỗi một điểm đã được nhắc đến trong giai đoạn đầu phải được tiến hành trong quá trình bằng cách ghi chép lên giấy, hay tờ bìa và gắn lên tường hoặc bảng. Hình thức nên tương tự như một mẫu được trình bày dưới đây, nhưng cần phải làm tại một chỗ rộng rãi và có thể nhìn thấy rõ ràng.

4. Bắt đầu xây dựng chiến lược với hiện trạng loài đang bị hủy hoại hoặc đe dọa bằng cách hỏi câu hỏi "Yếu tố nào gây ra sự hủy hoại hoặc đe dọa sự sinh tồn của loài hay sinh cảnh của chúng?". Đề nghị nông dân viết 2 yếu tố gây nên thực trạng đó lên một tờ giấy màu ví dụ như màu đỏ. Tiếp đó, đặt những yếu tố này theo thứ tự quan trọng, tương tự như chúng ta đã làm với bài tập về xác định ưu tiên loài mà chúng ta đã làm trước đó. Đặt hai hoặc ba yếu tố là nguyên nhân của hiện trạng lên bảng.

5. Làm tương tự như chúng ta đã làm ở bước 4, bằng cách đặt hai hay ba điều kiện quan trọng được coi là yếu tố góp phần vào bảo tồn, lên bảng.

6. Tiến hành những điểm chiến lược trong bước 4 và 5. Đùng quên là mỗi một điểm chiến lược cần phải có những điều sau:

- Phải có đủ nguyên nhân.
- Phải có sự cụ thể cần thiết (sự rõ ràng).
- Phải có thời gian hạn chế
- Phải có kết quả rõ ràng có thể đo đếm được.
- Phải có phân công trách nhiệm rõ ràng.

Cuối cùng, tất cả các chiến lược này phải được trình bày với cộng đồng, phản ánh các quan điểm của cộng đồng và nếu cần, họ phải có khả năng điều chỉnh trong tương lai.

Mục tiêu của kế hoạch bảo tồn sinh cảnh:

Mô tả đặc điểm sinh cảnh:

Mô tả và giải thích mối quan hệ của các loài có liên quan đến các loài mục tiêu.

TÊN

MỐI QUAN HỆ

- 1.
- 2.
- 3.
- v.v.

ĐIỀU KIỆN

- 1.
- 2.
- 3.

HOẠT ĐỘNG

KẾT QUẢ

THỜI GIAN

NGƯỜI CHỊU TRÁCH NHIỆM

MỐI ĐE DỌA

- 1.
- 2.
- 3.

HOẠT ĐỘNG

ĐẦU RA

THỜI GIAN

NHỮNG NHU CẦU NGHIÊN CỨU VÀ THÔNG TIN

Bộ Ảnh

1. Đa dạng sinh học nông nghiệp

2. Các khu vực nông nghiệp

3. Sinh cảnh

